

EIROPAS CENTRĀLĀ BANKA

EURO BANKNOŠU ATKĀRTOTA LAIŠANA APGROZĪBĀ: PAMATNOTEIKUMI VILTOJUMU NOTEIKŠANAI UN BANKNOŠU ŠĶIROŠANAI PĒC TO DERĪGUMA, KO VEIC KREDĪTIESTĀDES UN CITAS SPECIALIZĒTĀS SKAIDRĀS NAUDAS APSTRĀDES IESTĀDES

I IEVADS

I.1 KOPĒJU BANKNOŠU ATKĀRTOTAS LAIŠANAS APGROZĪBĀ PAMATNOTEIKUMU IZVEIDES PAMATOJUMS

Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 106. panta 1. punktā un ECBS Statūtu 16. pantā Eurosistēma tiek likumīgi pilnvarota emitēt euro banknotes. Galvenais uzdevums, īstenojot šīs pilnvaras, ir nodrošināt apgrozībā esošo euro banknošu integritāti un saglabāšanu, bet plašākā nozīmē – nodrošināt sabiedrības uzticību euro banknotēm. Lai sasniegtu šos mērķus, apgrozībā esošo euro banknošu stāvoklis (kvalitāte) jāuztur labā līmenī, tādējādi nodrošinot, ka sabiedrība akceptē banknotes kā maksāšanas līdzekli un ka tās bez problēmām var izmantot iekārtās, kas pieņem banknotes. Turklāt banknošu īstumu var viegli un droši pārbaudīt tikai tad, ja tās ir labā stāvoklī. Banknošu stāvoklis, tām esot apgrozībā, neizbēgami pasliktinās, tāpēc nolietotas vai bojātas banknotes ātri jāizņem no apgrozības un jāaizstāj ar jaunām vai nenolietotām banknotēm. Turklāt euro banknošu kā maksāšanas līdzekļa integritātes aizsardzība nozīmē to, ka nepieciešams ātri atpazīt viltojumus un nekavējoties nodot tos kompetentām valsts iestādēm, palīdzot tiesībsardzības dienestiem veikt izmeklēšanu.

Lai nodrošinātu vienmērīgu banknošu piegādi un apgrozībā esošo banknošu augstu kvalitāti, dažas nacionālās centrālās bankas (NCB) bija vienojušās ar kredītiestādēm, ka skaidrās naudas izsniegšanas iekārtās un bankomātos (tālāk tekstā – bankomāti) var izsniegt tikai NCB apstrādātās banknotes.¹

Šī stratēģija novērš iespēju, ka kredītiestādes atkārtoti varētu izsniegt klientiem viltotas banknotes. Turklāt tā nodrošināja nepārtrauktu banknošu plūsmu atpakaļ uz NCB un vairākumā gadījumu ļāva tām kontrolēt apgrozībā esošo banknošu kvalitāti, jo apgrozībā esošās banknotes pietiekami bieži nonāca atpakaļ NCB.

Padomes 2001. gada 28. jūnija Regulas (EK) Nr. 1338/2001, ar ko nosaka pasākumus, kuri nepieciešami euro aizsardzībai pret viltošanu, 6. pants paredz, ka kredītiestādēm un visām pārējām iestādēm, kuru profesionālā darbība saistīta ar banknošu un monētu šķirošanu un izplatīšanu iedzīvotājiem, t.sk. tām iestādēm, kuras nodarbojas ar banknošu vai monētu maiņu, piemēram, valūtas maiņas punktiem (tālāk tekstā – kredītiestādes un citas specializētās skaidrās naudas apstrādes iestādes), ir pienākums izņemt no apgrozības euro banknotes [un monētas], par kurām tās zina, ka tās ir viltojumi, vai kuras tām ir pietiekams pamats uzskatīt par viltojumiem, un nekavējoties nodot tās kompetentajām valsts iestādēm. Turklāt 6. pants nosaka, ka dalībvalstīm jāveic vajadzīgie pasākumi, lai nodrošinātu efektīvu, samērīgu un preventīvu sankciju piemērošanu

¹ Terminam "bankomāti" šajos pamatnoteikumos jāietver visas pašapkalpošanās (paša klienta darbinātās) iekārtas, no kurām saņem banknotes, neatkarīgi no tā, kādus citus pakalpojumus tās piedāvā (piemēram, elektroniskos bankas pārskaitījumus, konta izrakstu drukāšanu utt.), izņemot skaidrās naudas apstrādes iekārtas.

kredītiestādēm un citām specializētajām skaidrās naudas apstrādes iestādēm, kuras nepilda minēto pienākumu.

2002. gada 18. aprīlī Padome apstiprināja Eurosistēmas vispārējos noteikumus (*Terms of Reference*) par skaidrās naudas apstrādes un skaidrās naudas iemaksas iekārtu izmantošanu, kas dod norādes gan par viltojumu noteikšanu, gan par minimālajiem euro banknošu šķirošanas standartiem. Kad euro zonas NCB bija īstenojušas šos noteikumus, kredītiestādēm valstīs, kur banknošu atkārtota laišana apgrozībā agrāk bija aizliegta ar likumu vai nolīgumiem ar NCB, radās iespēja nodrošināt klientus ar banknotēm, ne tikai pasūtot tās NCB, bet arī veicot banknošu apstrādi pašās kredītiestādēs ar iekārtām, uz kurām attiecas šie vispārējie noteikumi.

Pēc vispārējo noteikumu pieņemšanas dažas NCB veikušas pasākumus sadarbībā ar banku sektoru un valdību, lai paplašinātu vispārējo noteikumu darbības jomu. Ieviestas sistēmas, kas paredz kredītiestādēm un citām specializētajām skaidrās naudas apstrādes iestādēm plašākas iespējas veikt euro banknošu atkārtotu laišanu apgrozībā ar nosacījumu, ka banknošu īstums un nolietotības pakāpe tiek rūpīgi pārbaudīta banknošu apstrādes iekārtās, kas sekmīgi izturējušas NCB pārbaudi atbilstoši Eurosistēmas kopējām pārbaudes procedūrām. Tā kā valstīm ir atšķirīgas tradīcijas saistībā ar kredītiestāžu lomu naudas aprites ciklā un vispārējie noteikumi valsts līmenī netiek piemēroti vienoti, pašlaik euro zonā pastāv šādi trīs modeļi.

1. Kredītiestādes izsniedz klientiem tikai tādas banknotes, kas saņemtas no NCB.² Banknošu apstrādi drīkst veikt tikai ar Eurosistēmas pārbaudītām banknošu apstrādes iekārtām.
2. Kredītiestādes izsniedz klientiem tikai tādas banknotes, kas saņemtas no NCB.² Banknošu atkārtota laišana apgrozībā atļauta tikai tad, ja banknošu īstums un nolietotības pakāpe pārbaudīta ar skaidrās naudas apstrādes iekārtām vai citām iekārtām, kas sekmīgi izturējušas Eurosistēmas pārbaudi.
3. Kredītiestādes nav pakļautas NCB noteikumiem par banknošu atkārtotu laišanu apgrozībā, taču tām jāsadarbojas ar NCB un jāievēro tās norādījumi.

Iespēja atkārtoti laist apgrozībā euro banknotes ļauj kredītiestādēm un citām specializētajām skaidrās naudas apstrādes iestādēm efektīvāk un izmaksu ziņā lietderīgāk pildīt savus uzdevumus naudas piedāvājumā. Lai izvairītos no konkurences izkropļojumiem un izveidotu saskaņotus banknošu atkārtotas apgrozības standartus euro zonā, Eurosistēma vienojusies par vispārējiem pamatnoteikumiem, kas piemērojami visā euro zonā. Šie pamatnoteikumi attiecas uz kredītiestādēm un citām specializētajām skaidrās naudas apstrādes iestādēm un nosaka skaidras prasības attiecībā uz banknošu atkārtotu laišanu apgrozībā, īpaši vienotus noteikumus viltojumu noteikšanai un euro banknošu derīguma pārbažu minimālos standartus.

1.2 PAMATNOTEIKUMU MĒRĶI

Šo pamatnoteikumu galvenie mērķi ir, pirmkārt, palīdzēt kredītiestādēm un citām specializētajām skaidrās naudas apstrādes iestādēm ievērot Padomes Regulas (EK) Nr. 1338/2001 6. pantā noteiktos pienākumus; otrkārt, efektīvi īstenot kopējo politiku attiecībā uz banknošu atkārtotu laišanu apgrozībā, ko veic kredītiestādes un citas specializētās skaidrās naudas apstrādes iestādes, lai novērstu konkurences izkropļojumus euro zonā un veicinātu vienotas euro skaidrās naudas

² Uz sīkākām darbībām ar skaidro naudu, ko veic darbinieks tirdzniecības vietā, šo noteikumu parasti neattiecinā.

zonas izveidi; treškārt, ieteikt kredītiestādēm un citām specializētajām skaidrās naudas apstrādes iestādēm ievērot pienācīgas rūpības standartu, apstrādājot euro banknotes, lai veicinātu apgrozībā esošo euro banknošu kvalitātes un īstuma nodrošināšanu.

Jāņem vērā, ka kredītiestādēm un citām specializētajām skaidrās naudas apstrādes iestādēm neatlīdzina izmaksas, kas varētu rasties saistībā ar šo pamatnoteikumu ieviešanu vai gadījumā, ja ECB vai NCB pieprasa citus pasākumus apgrozībā esošo banknošu kvalitātes uzlabošanai vai nolemj emitēt euro banknotes ar pārveidotiem vai jauniem pretviltošanas elementiem. Turklāt Eurosistēma, kas pilnvarota emitēt euro banknotes, var jebkurā laikā grozīt vai atcelt šos pamatnoteikumus vai veikt citus pasākumus, lai nodrošinātu apgrozībā esošo euro banknošu integritāti un saglabāšanu.

2 PAMATNOTEIKUMI EURO BANKNOŠU ATKĀRTOTAI LAIŠANAI APGROZĪBĀ, KO VEIC KREDĪTIESTĀDES UN CITAS SPECIALIZĒTĀS SKAIDRĀS NAUDAS APSTRĀDES IESTĀDES

Šie vispārējie pamatnoteikumi neierobežo Padomes Regulu (EK) Nr. 1338/2001, kā arī valstu pasākumus, ko dalībvalstis veic saskaņā ar šo Padomes Regulu, bet palīdz raiti īstenot šos pasākumus Eurosistēmas kompetences ietvaros.

2.1 VISPĀRĒJĀS PRASĪBAS ATKĀRTOTAI BANKNOŠU LAIŠANAI APGROZĪBĀ

2.1.1 BANKNOŠU APSTRĀDES IEKĀRTU DEFINĪCIJA

Banknošu apstrādes iekārtas, ko kredītiestādes un citas specializētās skaidrās naudas apstrādes iestādes izmanto banknošu apstrādei un uz ko attiecas šis dokuments, ietilpst kādā no šādām kategorijām.

1. Pašapkalpošanās iekārtas, piemēram, skaidrās naudas apstrādes un skaidrās naudas iemaksas iekārtas.
2. Operatora apkalpotās iekārtas. Šīs operatora apkalpotās iekārtas var iedalīt 1) iekārtās, kas pārbauda banknošu īstumu un nolietotības pakāpi, t.i., banknošu apstrādes iekārtas/banknošu šķirošanas iekārtas, un 2) iekārtās, kas tikai pārbauda banknošu īstumu, t.i., banknošu autentifikācijas iekārtas. Visu veidu iekārtām, ko apkalpo operators, jāspēj apstrādāt banknošu paciņas, sagrupēt atsevišķās banknotes īstajās un aizdomīgajās (brāķētajās) banknotēs bez iekārtas operatora līdzdalības, kā arī fiziski šķirot un nošķirt aizdomīgās (brāķētās) banknotes no īstām euro banknotēm.³

Citiem iekārtu veidiem vai citām skaidrās naudas apstrādes iekārtām, kuras tiks radītas nākotnē un kuru funkcijas un mērķauditorija ir tāda pati kā minētajām iekārtām, būs jāatbilst tālāk izklāstītajiem vispārējiem standartiem, lai tās uzskatītu par piemērotām to banknošu apstrādei, kuras var atkārtoti laist apgrozībā bankomātos vai citās paša klienta darbinātās iekārtās.

3 Šis dokuments neattiecas uz šādām banknošu apstrādes iekārtām: 1) banknošu autentifikācijas iekārtām, kuru lietotājam jānosaka, vai banknote ir vai nav īsta; 2) banknošu autentifikācijas iekārtām, kas apstrādā banknotes pa vienai vai paciņās un bez lietotāja iejaukšanās nosaka, vai banknotes ir īstas vai aizdomīgas, taču automātiski fiziski nenošķir aizdomīgās banknotes no īstajām banknotēm; 3) operatoru apkalpotajām automātiskajām kases palīgierīcēm (automātiskajiem dienas seifiem), ko izmanto kredītiestāžu kasieri kā dienas seifus klientu apkalpošanas vietās.

Minētajiem iekārtu veidiem jābūt pielāgojamiem, lai nodrošinātu jaunu viltojumu drošu atklāšanu. Turklāt attiecīgajiem iekārtu veidiem jābūt pielāgojamiem attiecīgi stingrākiem vai mazāk stingriem nolietotības standartiem.

2.1.2 PRINCIPI

Kredītiestādes un citas specializētās skaidrās naudas apstrādes iestādes atkārtoti izsniedz banknotes klientiem tikai tad, ja ir pienācīgi pārbaudīts šo banknošu autentiskums un nolietotības pakāpe atbilstoši kritērijiem, kurus ECB nosaka šajā dokumentā, un iespējamiem papildu pasākumiem, ko NCB ievieš šo pamatnoteikumu īstenošanai. Šie valstu papildu pasākumi nedrīkst ietekmēt līdzvērtīgas konkurences principu, tiem pilnībā jāatbilst šo noteikumu standartiem un par tiem periodiski jāziņo Eurosistēmai.

Turklāt kredītiestādēm un citām specializētajām skaidrās naudas apstrādes iestādēm jāpilda visas saistības, kas noteiktas Kopienas vai attiecīgo valstu likumdošanā par naudas viltojumiem.

Atkārtoti apgrozībā laižamo banknošu īstumu un nolietotības pakāpi pārbauda vai nu ar banknošu apstrādes iekārtām, kas sekmīgi izturējušas NCB pārbaudi, vai apmācīts personāls.

Atkārtoti laist apgrozībā banknotes, izmantojot bankomātus un citas pašapkalpošanās iekārtas, var tikai tad, ja gan to īstums, gan nolietotības pakāpe ir pārbaudīta ar banknošu apstrādes iekārtu, kas sekmīgi izturējusi NCB pārbaudi.

Banknotes, kuru īstumu pārbaudījuši apmācīti darbinieki vai nu manuāli, vai neizmantojot banknošu apstrādes iekārtas, kas sekmīgi izturējušas pārbaudi, nedrīkst atkārtoti laist apgrozībā, izmantojot bankomātus un citas paša klienta darbinātās iekārtas, bet drīkst izsniegt tikai kasē pēc tam, kad pārbaudīta nolietotības pakāpe.

Banknotes, kuru īstums un nolietotības pakāpe nav pārbaudīta, nelaiž apgrozībā un nosūta atbildīgajai NCB vai tās ieceltajam pārstāvim (pārstāvjiem).

2.1.3 IZŅĒMUMI

- a) Manuālā nolietotības pakāpes pārbaude banknotēm, ko atkārtoti laiž apgrozībā, izmantojot bankomātus vai citas pašapkalpošanās iekārtas

Nomaļās kredītiestāžu filiālēs ar ļoti mazu skaidrās naudas darījumu apjomu, pieļaujot izņēmumu attiecībā uz 2.1.2. punktā noteiktajiem principiem, banknošu, ko paredzēts atkārtoti laist apgrozībā, izmantojot bankomātus vai citas pašapkalpošanās iekārtas, nolietotības pārbaudi var veikt apmācīti darbinieki, kuriem jāievēro minimālie šķirošanas standarti (manuālā šķirošana pēc nolietotības pakāpes), kas noteikti šā dokumenta pielikumā.⁴ Banknošu autentiskuma pārbaude jāveic ar banknošu autentifikācijas iekārtām, kas sekmīgi izturējušas NCB pārbaudi. Kredītiestādes ciešā sadarbībā ar NCB ierobežo banknošu, kuru nolietotības pakāpe tiek pārbaudīta manuāli, apjomu līdz 5% no kopējā attiecīgās nominālvērtības banknošu apjoma, ko attiecīgajā valstī atkārtoti laiž apgrozībā, izmantojot bankomātus un citas pašapkalpošanās iekārtas.

⁴ NCB pēc pieprasījuma nosūtīs šo pielikumu kredītiestādēm, citām specializētajām skaidrās naudas apstrādes iestādēm un banknošu apstrādes iekārtu ražotājiem.

b) Nepārvarama vara

Nepārvaramas varas gadījumā, ko definē saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību sistēmu, kurā reģistrēta kredītiestāde vai cita specializētā skaidrās naudas apstrādes iestāde, un kā rezultātā banknošu piegāde tiek būtiski traucēta, kredītiestādes un citas specializētās skaidrās naudas apstrādes iestādes, lai nodrošinātu nepārtrauktu banknošu piegādi, izņēmuma kārtā un uz laiku var atļaut banknošu īstuma un nolietotības pakāpes pārbaudes veikt apmācītam personālam saskaņā ar šajā dokumentā noteiktajām prasībām. Šādos nepārvaramas varas gadījumos attiecīgā kredītiestāde vai cita specializētā skaidrās naudas apstrādes iestāde nekavējoties informē attiecīgo NCB par šādu gadījumu, kad autentiskuma un nolietotības pakāpes pārbaudes manuāli veic apmācīts personāls. Šai informācijai pievieno arī precīzus datus par nepārvaramas varas veidu un paredzamo euro banknošu manuālās apstrādes ilgumu.

2.1.4 GADĪJUMI, KAD BANKOMĀTUS UN CITAS PAŠAPKALPOŠANĀS IEKĀRTAS APKALPO CITAS TREŠĀS PERSONAS

Citām organizācijām, īpaši mazumtirgotājiem, kas ir vai nav minēti Padomes 2001. gada 28. jūnija Regulas (EK) Nr. 1338/2001 6. pantā un kas apkalpo paša klienta darbinātās iekārtas, kuras izsniedz euro banknotes iedzīvotājiem (piemēram, bankomātus), pienācīgi jāpārbauda banknošu īstums un nolietotības pakāpe saskaņā ar šajos pamatnoteikumos izklāstītajiem standartiem. Eurosistēma sekos norisēm šajā jomā.

2.2 VILTOJUMU NOTEIKŠANA

Ārkārtīgi svarīgi ir nodrošināt viltojumu noteikšanas augstu līmeni un novērst to atkārtotu nonākšanu apgrozībā. Tāpēc banknošu apstrādes iekārtām, ko izmanto banknošu īstuma noteikšanai, jāspēj droši konstatēt un nodalīt viltotas euro banknotes no īstajām. Kredītiestādēm, kurās euro banknotes atkārtoti laiž apgrozībā darbinieki, jānodrošina, lai šo banknošu autentiskumu vismaz pārbaudītu apmācīts personāls.

Viltotās banknotes un banknotes, par kuru īstumu rodas šaubas, nekavējoties jānodod kompetentām iestādēm saskaņā ar attiecīgajā valstī noteikto kārtību atbilstoši Padomes Regulai (EK) Nr. 1338/2001.

2.3 NEDERĪGO BANKNOŠU NOTEIKŠANA

Atkārtoti apgrozībā laižamo banknošu nolietotības pakāpes pārbaudes jāveic saskaņā ar Eurosistēmas kopējiem minimālajiem šķirošanas standartiem, kas noteikti šā dokumenta pielikumā un kas ir šo pamatnoteikumu neatņemama daļa. Nederīgās banknotes jānodod atpakaļ NCB. Tā kā divu zemāko nominālvērtību (5 un 10 euro) banknotes apgrozībā parasti vairāk noliektas, ieteicams nodrošināt šīs nominālvērtības banknošu regulāru izsniegšanu mazumtirgotājiem un sabiedrībai, lai panāktu apgrozībā esošo banknošu augstu kvalitāti.

Atsevišķie kritēriji banknošu šķirošanai pēc derīguma noteikti, lai nodrošinātu apgrozībā esošo euro banknošu kvalitāti euro zonas valstīs. Lai sasniegtu šo mērķi, ECB var pārskatīt šos standartus.

Lai nodrošinātu skaidrās naudas raitu apriti un labas kvalitātes banknošu atrašanos apgrozībā, NCB savā jurisdikcijā uzrauga apgrozībā esošo euro banknošu kvalitātes līmeņa pārmaiņas. Ja atsevišķu nominālvērtību apgrozībā esošo banknošu kvalitātes līmenis sāk pasliktināties, NCB, par to vispirms informējot ECB, var sniegt norādījumus par banknošu derīguma pārbaudes sistēmu parametru koriģēšanu.

2.4 BANKNOŠU APSTRĀDES IEKĀRTĀS APSTRĀDĀTO EURO BANKNOŠU KLASIFIKĀCIJA UN TĀM PIEMĒROJAMĀS PROCEDŪRAS

2.4.1 PAŠA KLIENTA DARBINĀTĀS IEKĀRTAS

Paša klienta darbināto iekārtu gadījumā uzkrātās banknotes jāklasificē vienā no tālāk minētajām kategorijām. Iekārtām, kas nepārbauda uzkrāto banknošu nolietotības pakāpi un atkārtoti netaiņo apgrozībā derīgās banknotes (piemēram, iekārtas, kas pieņem skaidro naudu), nav atsevišķi jāizdala 4.a un 4.b kategorija.

1. tabula. Banknošu klasifikācija paša klienta darbinātās iekārtās un tālākās procedūras

Kategorija	Klasifikācija	Īpašības	Procedūra
1.	Nav banknote, netiek atpazīta kā euro banknote.	Netiek uzskatīta par banknoti šādu iemeslu dēļ: – nepareizs izskats un forma; – padeves kļūdas (piemēram, kopā salīpušas banknotes utt.); – lieli atlocīti stūri vai trūkst banknotes daļas; – ar roku apzīmētas banknotes, papīra starplikas utt.; – cita valūta, nevis euro.	Jāatdod atpakaļ klientam.
2.	Objekti, kas tiek uzskatīti par iespējamiem euro banknošu viltojumiem. ¹⁾	Izskats un forma tiek atpazīta, bet trūkst viena vai vairāku autentifikācijas elementu vai tie ievērojami pārsniedz pieļaujamo novirzi no normas.	Jāizņem no apgrozības. Iespējami ātri (vēlākais, 20 dienu laikā no banknotes iemaksas iekārtā) jānodod kompetentai attiecīgās valsts iestādei autentifikācijai saskaņā ar valsts tiesību aktiem, sniedzot ziņas par konta turētāju. Nedrīkst ieskaitīt kontā.
3.	Euro banknotes, kuru autentiskums nav skaidri nosakāms.	Izskats un forma tiek atpazīta, taču kvalitātes novirzu un/vai pieļaujamo novirzu pārsniegšanas dēļ netiek atpazītas visas autentifikācijas pazīmes. Parasti tās ir bojātas vai netīras banknotes.	Banknotes jāapstrādā atsevišķi un iespējami ātri (vēlākais 20 dienu laikā no banknotes iemaksas) jānogādā kompetentai attiecīgās valsts iestādei autentifikācijai saskaņā ar valsts likumdošanu. ²⁾ Informācija par konta turētāju jāuzglabā astoņas nedēļas no brīža, kad iekārta atklājusi šo banknoti. Šī informācija jāatklāj pēc pieprasījuma. Vienojoties ar kompetento valsts iestādi, informāciju, kas nodrošina konta turētāja izsekojamību, kopā ar 3. kategorijas banknotēm var nodot atbildīgajai iestādei. Drīkst ieskaitīt kontā.
4.a	Euro banknotes, kas tiek atzītas par īstām un derīgām.	Visi ar iekārtu veikto autentifikācijas un nolietotības pārbaudes rezultāti bijuši pozitīvi.	Var atkārtoti laist apgrozībā. Ieskaita kontā.
4.b	Euro banknotes, kas tiek atzītas par īstām, bet nederīgām.	Visi ar iekārtu veikto autentifikācijas pārbaudes rezultāti bijuši pozitīvi. Ar iekārtu veikto nolietotības pārbaudes rezultāti bijuši negatīvi.	Netiek atkārtoti laistas apgrozībā un tiek nodotas atpakaļ NCB. Ieskaita klienta kontā.

1) Parasti lielākā daļa banknošu, kas nonāk specializētajās skaidrās naudas apstrādes iestādēs un "par kurām tās zina, ka tās ir viltojumi, vai kuras tām ir pietiekams pamats uzskatīt par viltojumiem" Padomes Regulas (EK) Nr. 1338/2001 6. panta izpratnē, pieder pie šīs 2. kategorijas. Galīgo lēmumu par euro banknotes īstumu pieņem NCB.

2) Ja 3. kategorijas banknotes fiziski nenošķir no 4.a un 4.b kategorijas banknotēm, visas banknotes jānoskaidro par 3. kategorijas banknotēm un tāpēc jānodod kompetentām valsts iestādēm.

Reģistrēt un identificēt 1) 2. un 3. kategorijas banknotes/viltojumus un 2) attiecīgo konta turētāju ir nepieciešams, lai nodrošinātu atkārtotu izsekojamību un tādējādi uzlabotu drošības līmeni. Lai nodrošinātu iespēju noskaidrot to viltojumu konta turētāju, kurus NCB atklājušas starp 3. kategorijas banknotēm, banknošu identifikācijas pazīmes kopā ar klienta identifikācijas datiem jāglabā vismaz astoņas nedēļas pēc tam, kad iekārta atklājusi šīs banknotes, ja šī informācija netiek nodota kompetentajām valsts iestādēm kopā ar 3. kategorijas banknotēm.

Policijas dienestiem būtu ieteicams nodrošināt videonovērošanu, lai papildus nodrošinātos pret noziedzīgām darbībām. Videonovērošana jāveic saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem.

2.4.2 OPERATORA APKALPOTĀS IEKĀRTAS

Operatora apkalpotajām iekārtām jāklasificē banknotes kā iespējams viltojums vai kā īsta banknote. Īstajām banknotēm jāveic nolietotības pakāpes pārbaude, un nederīgās banknotes jānodala no derīgajām.

2. tabula. Banknošu klasifikācija operatora apkalpotajās iekārtās un tālākās procedūras

Kategorija	Klasifikācija	Īpašības	Procedūras
A	1) Objekti, kas netiek atpazīti kā euro banknotes. 2) Objekti, kas tiek uzskatīti par iespējamiem euro banknošu viltojumiem.	Objekti netiek uzskatīti par banknotēm šādu iemeslu dēļ: – padeves kļūdas (piemēram, kopā salīpušas banknotes utt.); – nepareizs izskats un forma; – lieli atlocīti stūri vai trūkst banknotes daļas; – ar roku apzīmētas banknotes, papīra starplikas utt.; – cita valūta, nevis euro; – izskats un forma tiek atpazīta, bet trūkst viena vai vairāku autentifikācijas elementu vai tie ievērojami pārsniedz pieļaujamo novirzi no normas; – izskats un forma tiek atpazīta, taču kvalitātes noviržu un/vai pieļaujamo noviržu pārsniegšanas dēļ netiek atpazītas visas autentifikācijas pazīmes. Parasti tās ir bojātas vai netīras banknotes.	1) Objekti, kas netiek atpazīti kā euro banknotes, piemēram, tīrs papīrs, citas valūtas un čeki. Kad darbinieki vizuāli novērtējuši šos objektus, tie jānodala no iespējamiem viltojumiem. 2) Visi pārējie objekti, t.i., iespējamie euro banknošu viltojumi, jāapstrādā atsevišķi un iespējami ātri, bet vēlākais 20 dienu laikā no banknotes iemaksas, jānodod kompetentai attiecīgās valsts iestādei autentifikācijai saskaņā ar valsts tiesību aktiem.
B 1	Banknotes, kas tiek atzītas par īstām un derīgām.	Visi ar iekārtu veikto autentifikācijas un nolietotības pārbaudes rezultāti bijuši pozitīvi.	Var atkārtoti laist apgrozībā. Jāieskaita klienta kontā.
B 2	Banknotes, kas tiek atzītas par īstām, bet nederīgām.	Visi ar iekārtu veikto autentifikācijas pārbaudes rezultāti bijuši pozitīvi. Ar iekārtu veikto nolietotības pārbaudes rezultāti bijuši negatīvi.	Netiek atkārtoti laistas apgrozībā un tiek nodotas atpakaļ NCB. Ieskaita klienta kontā.

2.5 INFORMĀCIJA PAR EURO BANKNOTĒM UN TO PRETVILTOŠANAS ELEMENTIEM

Iesaistītie tirgus dalībnieki tika nodrošināti ar informāciju par euro banknotēm un to pretviltošanas elementiem euro banknošu testēšanas ietvaros 2000. un 2001. gadā. Šajā jomā Eurosistēma arī nākotnē sadarbosies ar iesaistītajām trešajām personām. Ja tiks emitētas euro banknotes ar pārveidotiem vai jauniem pretviltošanas elementiem, Eurosistēma pietiekami savlaicīgi informēs

kredītiestādes un citas specializētās skaidrās naudas apstrādes iestādes, lai tās varētu laikus sagatavoties šo jauno euro banknošu apstrādei.

2.6 NCB VEIKTĀS BANKNOŠU APSTRĀDES IEKĀRTU, KO IZMANTO BANKNOŠU ATKĀRTOTAI LAIŠANAI APGROZĪBĀ, KOPĒJĀS PĀRBAUDES

Šie pamatnoteikumi paredz, ka, atkārtoti laižot apgrozībā euro banknotes, kas apstrādātas 2.1.1. punktā minētajās banknošu apstrādes iekārtās, jāizmanto iekārtas, kuru ražotāji snieguši pierādījumus, ka šīs iekārtas atbilst šajā dokumentā noteiktajām prasībām. Tāpēc NCB atbilstošās vietās piedāvā ražotājiem kopējas detektoru sistēmu un banknošu apstrādes iekārtu pārbaudes, izmantojot plašu aktuālu euro viltojumu klāstu, kā arī derīgas un nederīgas euro banknotes. Šīs pārbaudes, kā arī to rezultāti ir spēkā visā euro zonā. Jebkura veida paša klienta darbinātu vai operatora apkalpotu iekārtu, ko sekmīgi pārbaudījusi NCB saskaņā ar Eurosistēmas kopējām pārbaudes procedūrām, var izmantot visā euro zonā saskaņā ar nacionālajiem normatīvajiem aktiem/likumiem un neveicot atkārtotu pārbaudi citā NCB. Eurosistēma ECB/NCB interneta lapās publicē to 2.1.1. punktā minēto paša klienta darbināto un operatora apkalpoto iekārtu sarakstu, kuras sekmīgi izturējušas pārbaudi saskaņā ar NCB kopējām pārbaudes procedūrām. Ja kāds iekārtu veids, kas iepriekš sekmīgi izturējis pārbaudi, neiztur NCB veiktu atkārtotu pārbaudi, tas tiek svītrots no ECB/NCB interneta lapās ievietotā saraksta. Kredītiestādēm vai citām specializētajām skaidrās naudas apstrādes iestādēm, kas uzstāda šādas iekārtas, pirms šo iekārtu izmantošanas uzsākšanas par to jāinformē attiecīgā(-ās) NCB.

Pēc sekmīgi izturētas pārbaudes NCB neizsniedz ražotājiem vai citām trešajām personām nekādu apliecinājumu par iekārtas atbilstību. Taču, ja iekārta sekmīgi izturējusi NCB pārbaudi, iespējams saņemt pārbaudes kopsavilkuma ziņojumu.

Pārbaude ir spēkā tikai attiecībā uz tajā ietvertajiem viltojumiem. Eurosistēma neuzņemas nekādu formālu atbildību, ja iekārta, kas sekmīgi izturējusi NCB pārbaudi, neatbilst šo pamatnoteikumu prasībām. Tāpēc kredītiestādes un citas specializētās skaidrās naudas apstrādes iestādes sadarbībā ar ražotājiem ir atbildīgas par savu iekārtu modernizāciju, uzstādot modernizētas autentifikācijas aparātūras un/vai programmatūras jaunākās versijas, ko piedāvā attiecīgie ražotāji. Eurosistēma izstrādās procedūras, kas palīdzēs iesaistītajām trešajām pusēm (ražotājiem un iekārtu operatoriem) to centienos laikus modernizēt savu produkciju un informēt kredītiestāžu sektoru par jaunākajiem viltojumiem, kas imitē mašīnlasāmos pretviltošanas elementus. Kredītiestādes un citas specializētās skaidrās naudas apstrādes iestādes pieprasa ražotājiem, lai pēc autentifikācijas aparātūras un/vai programmatūras modernizācijas tie atkārtoti pārbaudītu attiecīgo iekārtu NCB.

Ražotāji tiek lūgti sniegt NCB nepieciešamo informāciju par iespējām iekārtas piemērot jauno viltojumu noteikšanai un/vai stingrākiem vai mazāk stingriem nolietotības standartiem gadījumos, ja 1) nepieciešamas tikai programmatūras modifikācijas vai 2) ja nepieciešamas gan programmatūras, gan aparātūras modifikācijas. Sniedzot šādu informāciju, iesaistītās puses paraksta vienošanos par tās neizpaušanu.

2.7 NCB VEIKTĀ UZRAUDZĪBA

Lai Eurosistēma varētu kontrolēt atbilstību šiem pamatnoteikumiem, kredītiestādes vai citas specializētās skaidrās naudas apstrādes iestādes regulāri sniedz NCB šādu informāciju:

- vispārēju informāciju par naudas apstrādes un kases centriem;

- statistiku par skaidrās naudas operāciju apjomu;
- informāciju par iekārtām, ko izmanto banknošu atkārtotai laišanai apgrozībā, un bankomātiem;
- par attālām banku filiālēm, kur skaidrās naudas operāciju apjoms ir ļoti neliels un banknošu nolietotības pakāpe tiek pārbaudīta manuāli.

2005. gada pirmajā pusē Eurosistēma, konsultējoties ar banku sektoru, sagatavos detalizētus norādījumus par to, kāda informācija jāsniedz.

Kredītiestādes un citas specializētās skaidrās naudas apstrādes iestādes ļauj NCB veikt ekspluatācijā esošo iekārtu sistēmu pārbaudes, lai pārliecinātos par autentifikācijas noteikšanas un nolietotības pakāpes noteikšanas (ja nepieciešams) funkciju, kā arī par darījumu izsekojamību (paša klienta darbināto iekārtu gadījumā). Šo pārbaūžu laikā NCB var pārbaudīt arī kārtību, kāda noteikta attiecībā uz šo iekārtu ekspluatāciju un tālāko apstrādāto banknošu virzību, kā arī izlases veidā pārbaudīt, kā apmācītie darbinieki veic šķirošanu pēc nolietotības pakāpes. Ja NCB pārbaūžu laikā konstatē kādus pārkāpumus, kredītiestādes vai citas specializētās skaidrās naudas apstrādes iestādes veic atbilstošus pasākumus, lai iespējami īsākā laikā nodrošinātu atbilstību šo pamatnoteikumu prasībām. Ja sistēmu pārbaudēs atklājas, ka kāds banknošu apstrādes iekārtu veids neatklāj visus pašlaik aktuālos viltojumus, attiecīgā iestāde bez kavēšanās modernizē visas tās rīcībā esošās šāda veida iekārtas. Turklāt Eurosistēma vienojas ar ražotājiem, lai visi to klienti tiktu informēti par pieejamiem iekārtu jauninājumiem.

3 ĪSTENOŠANA

NCB iespējami īsā laikā, vēlākais, līdz 2006. gada beigām ieviešīs šos pamatnoteikumus valsts līmenī. Līdz brīdim, kamēr NCB ieviešīs šos pamatnoteikumus, spēkā paliek esošie nacionālie normatīvie akti/kārtība un tiek saglabātas NCB attiecības ar savas valsts specializētajām skaidrās naudas apstrādes iestādēm. No brīža, kad šie pamatnoteikumi būs ieviesti valsts līmenī, tiks noteikts divus gadus ilgs pārejas periods, kura laikā kredītiestādes un citas specializētās skaidrās naudas apstrādes iestādes pielāgos procedūras un ekspluatācijā esošās iekārtas. Taču šim pārejas periodam jābeidzas, vēlākais, 2007. gada beigās. Ja kredītiestādes un citas specializētās skaidrās naudas apstrādes iestādes nolemj nelaist banknotes atkārtotā apgrozībā, tām arī turpmāk būs iespēja saņemt vajadzīgās euro banknotes no NCB saskaņā ar katras NCB noteikto kārtību.

Šie pamatnoteikumi aizstās Padomes 2002. gada 18. aprīlī pieņemtos Eurosistēmas vispārējos noteikumus par skaidrās naudas automātiskās apstrādes iekārtu un iekārtu, kas pieņem skaidro naudu, izmantošanu, neietekmējot pašlaik spēkā esošās līgumsaistības attiecībā uz šīm iekārtām.

© Eiropas Centrālā banka, 2005
Adrese: Kaiserstrasse 29, D-60311 Frankfurt am Main, Germany
Pasta adrese: Postfach 16 03 19, 60066 Frankfurt am Main, Germany
Tālrunis: +49 69 1344 0
Interneta lapa: <http://www.ecb.int>
Fakss: +49 69 1344 6000
Telekss: 411 144 ecb d
Visas tiesības rezervētas. Atļauta pārpublicēšana izglītības un nekomerciālos nolūkos, norādot avotu.
ISBN 978-92-899-0088-1 (interneta versija)